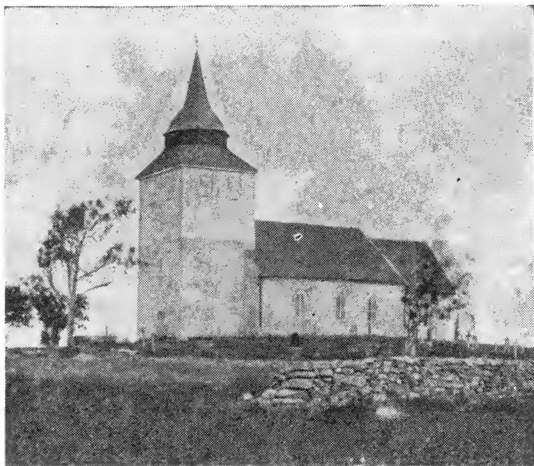
Tegneby pastorats rivna kyrkor

jämte små axplock ur detta pastorats historia

av

Henry Emanuelsson

Pris kr. 1,25

Fotografi av Tegneby kyrka som revs 1891.

Undertecknad som själv är född och numera även bosatt i denna byggd vill härmed något delgiva små avsnitt ur denna kulturbyggds intressanta historia. Steg för steg har all kulturell utveckling skett, må vi därför väl vårda fädrens minne.

Röra, Stala den 16 maj 1955

Henry Emanuelsson

Bygden omkring Tegneby kyrka är en urgammal kulturbygd, kyrkan ligger på hemmanet Gillebys ägor och det är bevisligt känt att här uppfördes ett av Bohusläns allra äldsta tempel, varför den äldsta delen av denna kyrka, som synes ovan på bilden (korkyrkan) säkert är från 1100-talet troligen ännu äldre. Sedan har kyrkan tillbyggts när folkmängden stigit så att tillbyggnad har blivit nödvändig. Det ser ut som när 1500-talet gick in var Tegneby den folkrikaste socknen på Orust med c:a 500 inv. vilket också gjorde att Tegneby fick Orusts största medeltida tempel, som därför längst klarade sig för ombyggnadsnödvändighet. Det får anses troligt att när på 1560-talet, den första verkliga sillperioden började i Bohuslän, mången Tegnebybo, var bland de som först befolkade Morlanda skärgårds

uppväxande fiskelägen. Vilket åstadkom folkmängdsminskning i Tegneby.

Kyrkans sista tillbyggnad var troligen gjord före 1600-talets början, och hade därefter en storlek, så att här finns sittplatser till 300 personer. Huvudkyrkan hade en längd av 18 meter, samt en bredd av 13 meter, och korkyrkan, var 9 meter lång och dess bredd var lika stor som dess längd. Hela kyrkans längd utom sakrestian och torn, hade således en längd av 27 meter. Sedan Torps kyrka år 1868 rivits, var Tegneby kyrka den enda medeltida på Orust, och snart började planeringen även på att detta sista medeltida tempel på Orust skulle nedrivas — så beslutades 1882 att så skulle ske, men det var ändå en värdefull sak, att den blev avfotograferad innan den nedrevs.

Den 28 december 1882, beslutades på kommunalstämma, att en ny kyrka skulle uppföras på den nuv. kyrkans

tomt, samt den gamla nedrivas, man trodde sig redan 1887 kunna förverkliga detta beslut, men det dröjde dock tills våren 1891 innan så kunde ske. — Det var en märklig dag i Tegneby församlings historia, den 8 april 1891, ty då började man nedriva det gamla templet där fädren i århundraden mött upp till, samt till ett tempel som invändigt ägde så vackra och säregna takmålningar. Kyrkorådet med kyrkoherde Daniel Wannberg i spetsen övervoro nedrivningens början, samt förde ett protokoll för märkligare iaktagelser man gjorde under nedrivningsarbetet och detta omtalar bl. a. att man såg att kyrkan varit byggd under fyra olika tidsperioder, och den äldsta avdelningen var den som sträckte sig ifrån sakrestian till predikstolen, och synes haft samma utseende, som den vid biskopsvisitationen 1594 omtalades hava, och här fanns endast ett fönster, varför den-

na del av kyrkan var mycket mörk.

Sakristian synes ursprungligen varit uppförd till gravkapell åt rikare personligheter, kanske adelsmän, ty här hittade man 3 likkistor med likrester uti som synes ursprungligen varit balsamerade, men saknade namnplåtar, dessa likrester buros ut och jordades ute på kyrkogården (troligen voro det prästmän som voro här begravda).

Den tredje avdelningen, var den som sträckte sig från predikstolen till tornet. I dessa murar hittade man gamla mynt, men någon byggnadsålder kunde ej utrönas. Tornet hade uppförts år 1799 och fick stå kvar. Eftersom kyrkan var bygd på berg, var det ej många som här beretts sitt sista vilorum, heter det till sist uti detta märkliga protokoll.

Tegneby socken hade år 1650 c:a 530 invånare, år 1732 c:a 650 inv., år 1750 c:a 750 inv., år 1771 973 inv., år

Bild på Tegneby nuv. kyrka före sista restaureringen invigd den 4 aug. 1892 av biskop Rohde.

*Kyrkoherde Johan Sörman *1810 †1877, kyrkoherde i Tegneby 1861—77.*

1805 1201 inv., år 1850 2452 inv. därav över 60 års ålder 203 personer, år 1880 2619 inv., år 1900 2223 inv. Under 1800-talets första hälft började Nösunds samhälle uppstå, år 1750 fanns här endast 3 hushåll bestående av bondbefolkning, år 1800 ej mindre än 11 hushåll eller 50—60 inv., år 1868 127 inv. och 1891 198 inv. I augusti och september 1866 rasade en kolera-

*Kontraktsprost Daniel Wannberg *1836 †1904. Kyrkoherde i Tegneby 1880—1904.*

epidemi i socknen med 6 avlidna, 2 av dessa avled och begravdes i Göteborg. De andra fyra synes hava blivit begravda på en ”kolerakyrkogård” vid Jonsdalen u. Tegneby prästgård, där en enkelt rest sten utmärker den plats där de vila som en gång dogo ”en ond bråd död”. — De som dogo i kolera voro: Samuel Simonsson i Rålanda, Kerstin Olsdotter i Boxvik, Abraham Johansson i Rålanda, Margaretha Olsdotter i Rålanda samt Johanna Andersdotter i Lunneslätt.

Under 1700-talet voro det flera hundra Tegnebybor som under sillperioderna slogo sig ner i Morlanda sockens skärgård, ja det beräknas, att 1/3 av hela denna skärgårdsbebefolkning var från Tegneby socken. Sjöfarten har tidigt haft en mycket stor betydelse för denna bygd. Bland kulturella händelser för Tegneby må omtalas följande: År 1615 åtalas flera bönder, för att de försummade, att

i tid infinna sig på Elvsborgs fästning i och för arbete därstädes.

År 1659 omtalas norska soldaters härjningar på gården Skantorp, där de plundrar gården på kläder och vävnader.

Under den danska ockupationen 1676—79 drabbades Tegneby s:n hårdast härav av alla socknar på Orust och 11 gårdar lades öde därav hade gården Fläskum helt nedbränts av norska soldater.

År 1680 hölls ting på gården Torsby.

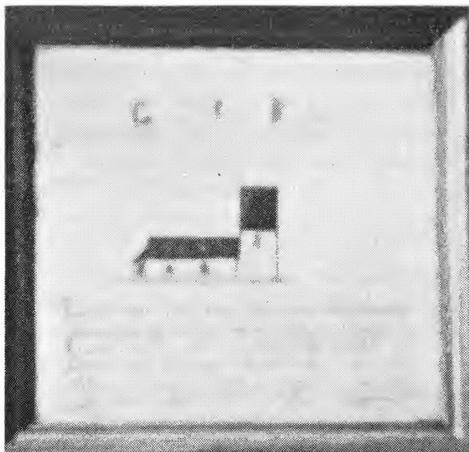
År 1727 åtalas flera bönder, för att de försummat, att infinna sig till skallgång efter varg. År 1728 när biskopsvisitation äger rum i Tegneby, uppmanar biskopen Tegnebyborna, att de skola kalla sina barn vid anständiga namn, samt det kommit till hans kännedom, att många ”äkta folk lever i kiv och trätor”.

År 1855 på sockenstämma, förbjudas sockenborna till följd av flera olyc-

kors inträffande, att få skjuta vid bröllops hållande.

År 1673 omtalas ett mindre fiskeläge på Lyrön med 4 fiskarefamiljer, dessa synes senare hava flyttat till Mollösund, år 1733 endast 1 familj här.

År 1869 avledo 4 personer i smittkoppor, år 1874 avledo 10 i difteri. År 1869 utvandrade den förste till Amerika, nämligen änkan Kristina Andersdotter i Åker. Här liksom på övriga Orust utvandrade under 1850- och 1860-talen många personer till Danmark.

Stala gamla kyrka. Fotografi efter en ritning gjord 1876 av Olof Nilsson i Långeby.

Stala socken är liksom Tegneby en mycket gammal kulturbygd, där stormän tidigt slogo sig ner. Därför har Stala inom sina gränser hyst mången bemärkt släkte och därmed bemärkta gårdar, såsom säterigårdarna Rossön och Svanvik, adliga släkten Greens gård Kärreberg m. fl. — I början av 1700-talet revs den medeltida kyrkan i Stala och 1706 uppfördes en ny, denna kyrka blev i medio av 1800-talet för liten och en ny och rymligare kom därför att uppföras. År 1876 nedrevs kyrkan och dåvarande kyrkovärden Olof Nilsson i Långeby född 1836 död 1915 avritade denna före nedrivandet och antecknade följande:

”Tornets höjd ifrån takspetsen till foten var 30 alnar, bredden 12 alnar, tornet var byggt senare, (alltså någon gång mellan 1706—46). Kyrkans längd var 32 alnar, bredden 20 alnar, fön-

stren i kyrkan och sakrestian voro 6,3 alnar höga och sittplatserna i kyrkan och läktaren vid utsyningen voro 200.”

Om den kyrka som revs 1706 vet man att den ägde ett torn, ty år 1680 heter det ”Per muraremästare har murat trapporna i Stala kyrkas torn och draget en kostnad av 5:— riks., en summa som betalats av 2 bönder i Hellsberg för klammeri”.

Så nedrevs det gamla templet och man skred till verket att uppföra en ny kyrka som den 28 juni 1879 invigdes av biskop Björk. Det var genom stora offer från församlingsbornas sida som den nya kyrkan kom till stånd. Denna byggdes c:a 50 meter norr om den plats där den gamla stått.

År 1884 fick kyrkan ett orgelverk som kostade 4.300:— och till största delen skänktes av postmästaren och riddaren Hans Lind i Hårleby, född

Bild på Stala nuv. kyrka, invigd 1879.

*Kontraktsprosten Anders Fredrik Wetterqvist *1817 †1892 som prost i Tossene Komminister i Stala 1855—65, hans dotterson är biskopen i Linköping Torsten Ysander.*

1811 i Strömstad och avled år 1890 i Hårleby. År 1883 skänkte han 3.000:— till orgelverket. År 1887 nedsmältes den gamla nattvardskalken och man gjorde en silverask av denna, som skulle användas till att hava communionsbrödet på. År 1892 fick kyrkan två uppvärmningskaminer, tidigare hade

*Komminister Joh. Sörensson *1819 †1892. Komminister i Stala 1865—92, alltså under den tid Stala nya kyrka byggdes.*

kyrkan helt saknat uppvärmningsmöjligheter vid gudstjänsternas hållande vintertid.

Stala socken hade 1650 c:a 480 inv., år 1750 c:a 640, år 1850 2119, år 1900 1620, år 1950 1054 och 1955 978 inv. Största folkmängdsminskningen på ett år inträffade år 1884 då folkmängden minskade med 68 personer. År 1809

var ett hemsökelsens år för Stala då en influensaepedemi härjade och det året avled 54 personer emot endast 26 födde. Under 1700-talet var smittkoppor det stora gisslet, men i början av 1800-talet började vaxineringen mot denna sjukdom och sista dödsfallen i smittkoppor ägde rum 1869 då 3 personer avledo, av dessa voro Abraham Andersson, Backen, Anefors 35 år gammal. I stället för smittkoppor blev nervfeber i medio av 1800-talet en fruktad sjukdom, i 1800-talets senare del var difteri den mest fruktade. År 1838 omtalar provinsialläkaren på Orust, att en nervfeberepidemi utbrutit i Dalby, Röra s:n, där 21 personer insjuknat, därav ett fall med dödlig utgång, detta visar denna sjukdoms häftighet. År 1874 avled i Stala 39 personer i difteri. Ännu i 1800-talets senare del var fattigdomen och dess följder så stora bland folket, att t. ex. år 1862 dogo i Stala 8 personer

i scharlakansfeber och 9 i mässling, samt 1870 att 20 personer avledo i scharlakansfeber. Koleran gick 1853 med 2 döda, torparen Lars Svensson född 1808 avled 2/10 1853 och son Sven född 1847 död 4/10 1853, Dammen, u. Varekil, blev dess offer, dessa blevo begravda på en upprättad kolerakyrkogård vid Hamburg u. Krabberöd. År 1866 avled 8 Stalabor i kolera, 4 i Göteborg och begravdes där, samt under sept. och okt. 1866 avled i kolera: Anders Johansson i N. Hjelmvik 73 år, Johanna Gustava Andersdotter i N. Hjelmvik 5 år, Nikl. Johansson i Haga 46 år och Maria Esbjörnsdotter i Gunnarsbo 34 år gammal. Av andra anmärkningsvärda ting inom befolkningsförhållandena må omtalas, att på 1860-talet gick utflyttningen till utlandet till Danmark. Hit fick stalaborna en dragning och 4 stalabor bosatte sig där; under 1870-talet

till Norge där 12 bosatte sig. År 1878 utvandrade första Stalabon till Amerika, då Bernt Rasmusson i Hjelmvik med familj utvandrade dit, dock före 1887 då 5 och 1888 då 7 utvandrade var emigrationen till Amerika mycket obetydlig.

Under den danska ockupationen 1676—79 lades 7 gårdar öde uti socknen och ryttare voro förlagda i S:a Hjelmvik och Hjelmviks skattegård härjades och förstördes av fienden. Hårleby låg öde 1676—80, Gustorp, Varekil 1676—80, m. fl. gårdar. Valön, som var bebodd redan på stenåldern, hade 1850 c:a 65 inv., här finnes en grav som ännu kan utpekas på självspillingen Olof Larsson, som den 1 juni 1713 ”skar halsen av sig och störtade utför ett brant berg”, han var 68 år gammal.

Rossön. Här omtalas redan 1460 en mäktig adelsman Herman Green, vara bosatt och tills 1670 var denna gård

säteri och tillhåll för släkten Green. År 1670 kom gården i lagman Alex. Cocks ägo och 1760 kom den i ofrälse släkters ägo, när Olof Hansson från Kejbene i Valla kom hit. Denne sålde 1782 gården till Carl Gustaf Hård af Segerstad.

Svanvik. År 1650 tillbytte sig Olof Green, denna gård från överste Frichs, bördig från Korland, och sålde den 1670 till lagman Alexander Cock, som var född 1642 i Tyskland död 1714. Han gjorde 1691 gården till säteri, och där ännu idag Stala s:ns största jordbruk har ett förträffligt läge.

I början av 1700-talet blev Peter Göthenstjerna ägare av Svanvik. Sedan Carl Gustaf Hård af Segerstad, släkten Eiserman, vars dotter Anna-Britta Eiserman född 1808 död 1889, var den sista ståndspersonen i Stala, och hon brukade alltid sitta i en särskild bänk, när hon övervar gudstjänsten i Stala kyrka. Hon ägde Brottskärr.

Bild på Anna-Britta Eiserman född 1808 död 1889. Släkten Eiserman inflyttade o. 1700 från Tyskland till Sverige. Anna-Britta Eiserman var dotter till befallningsman Johan Petter Eiserman född 1748 död 1814 o. h. h. i andra giftet Maria Elisabeth Almgren död 1837. J. P. Eiserman inköpte 1809 gården Brottkärr, som sedan dottern övertog.

År 1810 sålde M. C. Ejserman för 8666:— riks. Svanvik till befallningsman Olof Frösberg o. h. h. Anna Maria Bruhn. Några år senare blev befallningsman J. H. Hellberg född 1789 död 1866 ägare, sedan Ch. Nikl. Pettersson född 1838 i Myckleby s:n, död 1926, han kom 1870 hit. Rossön, Svanvik, Brottskärr och Rörvik hade i äldre tider ofta haft en och samma ägare.

Kärreberg. Denna gård har en särskild klang över sig. Här bodde från början av 1600-talet de adliga släkterna Green och Munck, det berättas, att dessa hade en särskild port på kyrkogården som de använde sig utav när de skulle besöka gudstjänsten i Stala kyrka. På 1600-talet stodo dessa högst. Prästmannen Niklaus Munck, var den siste som bodde här och bar detta namn. Sedan kom släkten Åkerström genom ingifte med Munck hit, så ännu i dag går en gårdsdel i Kärreberg (Nils Samuelsson) i den urgamla släk-

tens ägo, som när den stod som högst räknade släktskapet till fältherren Lennart Torstensson född 1603 död 1651, samt hjälten vid Lützen 1632 Torsten Stålhandske. Ärorik är denna gårds hävder.

Varekil. Förr biskopsgård för biskopen i Oslo, sedan kronogård, samt 1683 köper lagman Alex. Cock gården från kronan. Sedan sålde han den till Peter Göthenstjerna, vars änka 1750 säljer den till bönderna därstädes.

Platsen som var i äldre tider gästgivaregård, blev under 1800-talet en viktigare plats. Stalas första handelsrörelse öppnade här o. 1850. År 1884 blev en telegrafstation anlagd här. Varekil hade 1868 94 inv. men 1903 107 inv. År 1912 blev ett tingshus uppfört här. En person som genom sin driftighet är värt ett omnämnande är Simon Hedström född 1839 död 1911, en bonson från Hede i Myckleby, som genom begåvning och energi har gjort byg-

den en stor tjänst och varit en föregångsman. Dennes son, Christian, var en framsynt jordbrukare och införde förbättringar inom jordbruket.

S. Hjelmvik. Här bodde i äldre tider befallningsmännen för Orust, och här hölls ting, sista gången o. 1670 uppgives vara avrättningsplats och här har hittats skelett som synes härröra sig från dessa händelser. År 1659 härjade norska soldater denna gård.

Hårleby. Blev o. 1720 komministerboställe. Var i äldre tider avrättinngsplats. Här skedde den 13 nov. 1753 den sista avrättningen, då Anders Rasmusson från Berg i Myckleby socken avrättades. År 1874 kom provinsialläkaren för Orust, att bosätta sig här, den förste var Bror Fredrik Hjalmar Dalin född 1843, Med. D:r, han avled redan den 7 febr. 1875 i nervfeber och ligger begraven i Göteborg. År 1876 blev Hårleby poststation, och post-

mästare blev Hans Lind, år 1890 upphörde dock Hårleby, att vara poststation. Omkr. 1925 fick platsen apotek.

Trolltorp. Här uppfördes 1921—23 Orusts första ålderdomshem, som kostade c:a 246.000: — kr. Detta besöktes den 15 maj 1955 av Kung Gustav VI Adolf.

Hellsberg. Här var Orust vanligaste tingsplats före 1681 och kallades ”Ormbacka ting”. Uti en utmark till denna gård ägde 1857 den sista avrättningen rum på Orust, och den avrättade ”Hällsön” ligger här begraven.

Övre Hoga. En gammal tingsplats, sista tinget hölls här 1680.

Surnås. Omtalas 1730 vara en postgård d. v. s. brukaren av denna gård var mot viss ersättning skyldig att vidare befordra posten till nästa gård.

I Långeby uppfördes år 1854 ett sockenmagasin, att förvara överskottsspannmål uti.

Stala. Änkesäte för prästen i Tegneby. Här fanns ännu 1886 en väderkvarn. Här uppfördes på 1850-talet socknens första fasta folkskola, dess förste folkskollärare synes varit Anton Eklund född 1835 och som 1870 efterträddes utav Frans Aug. Elmér född 1846 i Sandsjö socken, Kronobergs län. År 1888 beslutades, att småskolor skulle uppföras i Långeby, Hoga, Varekil och Ängö och 1893 omtalas dessa vara färdiga.

Varekilsnäs sörg. En del utav denna gård, är en av Sveriges allra äldsta släktgårdar, och som känt är gått i samma släkts ägo, sedan början av 1300-talet.

N. Hoga. Här föddes 1632 Olof Rasmusson, som blev fader till bondeståndets talman vid 1720 års riksdag — Jacob Olsson — den välkände och "välansedde" ledaren för Orust på sin tid.

På Valön dog en person i kolera på 1850-talet, och en kyrkogård invigdes på Valön och han begravdes här.

Som kulturella ting, som omtalar den snabba förändring, som bara på en mansålder ägt rum må omtalas följande: År 1880 heter det i ett protokoll — ”N. N. i Hårleby, som är i svår fattigdom, skall ur kommunalkassan erhålla tre kronor”.

Ur ett protokoll av år 1894 heter det — ”anhåller kyrkovaktaren Anders Johansson, att erhålla en årlig lön av 70:— kr., i stället för den ersättning, som nu endast i natura utgår.”

År 1814 omtalas det att uti Stala socken funnos 171 hus och av dessa ägde ett 1 guldur och 50 ägde vanliga ur, alltså endast 1/3 av hushållen ägde en klocka.

Foto efter en ritning på en lantmäterikarta. Röra kyrka som revs 1846.

Röra socken var i äldre tider ganska ringa uppodlat, och inbyggarna i regel hade ringa gårdar att bruka, som ofta voro gamla släktgårdar. Vid sidan av jordbruket bedrevs skeppsvarv, seglation och fiske. Havet blev tidigt en viktig faktor i bygdens näringsliv, detta har också satt sin prägel på människorna, och deras karaktärsdaning. I slutet av 1600-talet omtalas en bonde i N. Håröd, som byggde båtar till Morlandas fiskelägen, samt en bonde i Ö. Brattås om det att han 1673 led skeppsbrott utanför Hallandskusten, och vid många andra tillfällen omtalas under 1600-talet Rörabor långt ute i vida världen. Röra hade stora utbyten med Lane härad, i motsatts till Tegneby och Stala som hade sina med Tjörn. Därför var det i äldre tider en rätt olikhet mellan dess nejder. Den allra äldsta kända kyrkan var en enkel träkyrka, det var då få innebyg-

gare i Röra, om man tager 1528 års jordebok, som bedömningsmaterial, får man då uppskatta Röras befolkning till c:a 200. År 1635 nedrevs denna träkyrka och en mindre stenkyrka uppfördes i dess ställe. Under 1700-talet började folkmängden att starkt öka så den 5-dubblades mellan 1635—1735, så en större och rymligare kyrka blev nödvändig att uppföra. År 1846 revs den gamla kyrkan. Denna hade en längd av 29 alnar inuti och 11 alnars bredd. Tornet hade byggts senare dock före år 1746 och var av trä, och under lagt en 1½ aln hög stenfot, och tornets spets var täkt med koppar. Den 20 april 1846 påbörjade nedrivningsarbetet, och med hast uppfördes den nya kyrkan, så denna stod redan den 20 juni 1846 under tak, men var allt för raskt uppkommen , som gjorde en ombyggnad av stora delar av kyrkan nödvändig, varför kyrkan ej kunde invigas förrän den

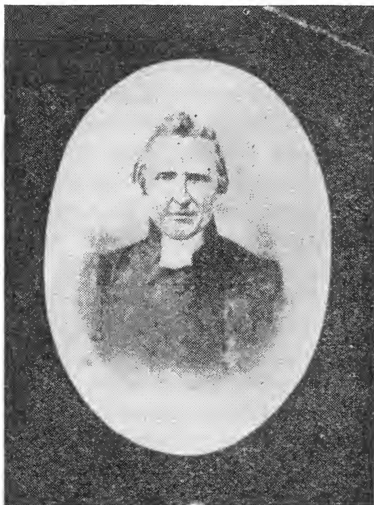

Bild efter fotografi över kontraktsprosten Nils Johan Sjöstedt, född 1788 död 1859. Kyrkoherde i Tegneby 1830—59, alltså under den tid Röra nuv. kyrka byggdes. Han har även invigt Myckleby kyrka år 1850 och Långelanda år 1854. Detta är det äldsta fotografi som finnes över någon prästman på Orust, och troligen även det äldsta över en prästman från Göteborgs stift. Detta är första gången en bild av honom publiceras. Han var född under Konung Gustaf III:s regering.

22 maj 1852, invigningen gjordes av biskop Anders Bruhn. Det var den varma och vackra sommaren 1846, som den nya kyrkan uppfördes och det heter i ett protokoll från denna tid, att arbetet hade inte hindrats mellan 20 april och 20 juni mera än genom en halv regndag. De som hade arbetet om hand av den nya kyrkan voro: Kyrkovärden hemmansägaren Jacob Jonsson i Prästbacka, som hade överinseende av allt arbete, och byggnadskommittén bestod utav f. d. nämndemannen Henrik Gustafsson i Henån, Jons Andersson i Dandalen, Mathias Samuelsson i Svineviken, Torger Jonsson i Röd, Olaus Berntsson i L. Röra och Olle Johansson i Utegård, byggmästare var Anders Persson i Erikstorp, Bollebygds s:n. Det allra mesta trävirket som användes till kyrkans byggande hade kommit från Geddebräcka i Torps s:n och St. Röra i Röra s:n.

Om Röra sockens befolkningsförhållanden må omtalas, att socknen år 1650 hade c:a 310 inv., år 1732 bodde här 82 familjer eller c:a 400 inv., år 1771 788 inv., år 1805 801 inv., år 1850 1636 inv., år 1900 1789 inv. (högsta siffran var 1896 med 1837 inv.), år 1949 1407. På senare år har samhället Henån uppstått och gjort, att folkmängdsminskningen ej varit så stor här som på det övriga Orust. Av andra ting som berör befolkningen må framhållas:

År 1866 avledo 2 personer i kolera, nämligen Maja Elufsdotter i Kopperöd 73 år samt Sara Anna Kat. Eriksdotter i N. Häröd 23 år gammal. År 1868 avled en person i smittkoppor. Under åren 1860—1870 utvandrade många till Danmark, och 1872 utvandrade förste personen till Amerika, det var pigan Helena Henriksdotter i Äng, emigrationen från Röra s:n till Amerika har varit mycket omfat-

tande, således utvandrade t.ex. år 1888 ej mindre än 29 personer hit. Av hemsökelser må omtalas att fattigdomens följder i äldre tider även här togo sig skrämmande uttryck, således dogo år 1869 11 i messling och 1870 34 i scharlakansfeber.

Henån. I äldre tider varande frälsegård, som bl. a. ägdes av kyrkoherde Tegner i Tegneby, kom här i medio av 1800-talet ett samhälle, att utveckla sig och redan 1870 fanns här 3 handelsrörelser som gjorde platsen uppmärksammad. År 1866—75 bodde provinsialläkaren för Orust här, ja en tid på 1870-talet bodde här 2 läkare. I våra dagar räknas Högelid, Henån och Äng utgöra Henåns samhälle. År 1705 bodde på dessa gårdar 10 familjer eller c:a 50 personer, och på Henån omtalas då torpställena Pinneröd och Tryckhuset. Redan 1422 omtalas en kvarn vara förlagd till Henån. År 1732 fanns inom detta område 12 fa-

miljer bosatta och i Äng fanns då torpställena Röberg och Kroken. Inom detta område bodde år 1877 164 inv., 1930 200, 1940 222 och år 1950 293 inv. I Högelid bodde 1860 folkskollärare Samuel Rörstrand född 1797 vid samma tid bodde i Remmedalen folkskolläraren och klockaren Karl Fredriksson född 1826. Dessa voro tydligen Röras första folkskollärare. I Röra socken har genom tiderna bott mången myndig bonde och skulle varit värt ett hedersomnämnande, men tyvärr låter det sig ej göras uti denna lilla skrift, men en må dock ej uteslutas, den siste representanten för bondeståndet för Orust och Tjörn, Johan Henriksson född 1833 i Henån, död 1867 i Kolbuxeröd, han bevistade 1865/66 års riksdag — sista ståndsriksdagen. I Kärra omtalas redan på 1500-talet att det finnes en betydande vattenkvarn.

På kolerakyrkogården i Näverkärr

uppgives en dotter till bonden Mattias Andersson i V:a Göksäter ligga begraven, denne man var född 1779 och avled 1850.

Det må som upplysningsvis sägas, att koleran gick på Orust första gången 1834 och sista gången 1866.

År 1681 omkom bondedottern Maret Simonsdotter i Näverkärr, efter ett värjehugg hon erhållit uti vänstra låret av soldaten Per Hansson från Örby s:n, Västergötland, ett minne från krigets dagar på Orust.

Tegneby pastorat har sedan bygden blev svensk sänt 3 bönder till riksdagarna i Stockholm, och som tillhörde det ärevördiga bondeståndet nämligen Olof Nilsson i Gilleby till 1751 års riksdag, Jon Jonsson i Tyfta, Stala s:n till 1756 års riksdag och Johan Henriksson i Kolubxeröd, Röra s:n till 1865 års riksdag.

Röra nuv. kyrka.